

AVRAM IANCU ÉS 1848 TANULSÁGAI

Avram Iancu személyisége elválaszthatatlan az 1848-as forradalomtól. A feltörekvő erdélyi fiatal polgárságot képviseli, s annak az ifjú nemzedéknek a szószólója, amely a jobbágyviszonyok korhadt rendszere ellen küzdő reformer nemességnek viharos országgyűlésein edződött férfiúvá. S e harcokban még együtt érzett román és magyar, bár a korra jellemző nacionalizmus már vészesen felszínre vetette a későbbi ellentétek magvát is.

1848 eszmeisége már rég meghaladta az úrbérrendezés gondolatát; a fiatal nemzedék már a teljes jogegyenlőség, a forradalmi átalakulás jegyében indult rohamra az egész hűbéri államapparátus és jogrend ellen. A forradalmi eszméktől átítatott fiatal román polgárság régen túljutott a negyedik törvényes nemzet elismerésének gondolatán, s az önálló román népképviselői államiságban látta megvalósíthatónak a társadalmi átalakulást.

A nemzeti egység gondolata román és magyar részről Erdély viszonylatában eleve más szempontok alapján bontakozott ki s került ellentétbe, a radikálisan forradalmár ifjúság eszmevilágában mégis megvolt a közös alap a célok és a megvalósítás útjának egyeztetésére. Pesten együtt ünnepel az itt tanuló ifjúság a magyar ifjakkal, s részt vesznek Eftimie Murgu kiszabadításában. A pesti *Márczius Tizenötödike* és a brassói *Gazeta de Transilvania* egyaránt első oldalon üdvözlí Tánacsics és Murgu kiszabadítását. Marosvásárhelyen is együtt ünnepli a forradalmat a román és magyar értelmiség. Ebben a forradalmat életető egységben emelkedik ki a fiatal erdélyi forradalmár értelmiség vezéralakja, Avram Iancu.

*

Parasztszülők második gyermekeként született Vidrán, 1824-ben. Apja jó módú jobbágy, a topánfalvi állami uradalom erdőkerülője. Avram Iancu elemi iskoláit Vidrán végezte, majd 1837-ben a zalatnai gimnázium, 1841—1844 között a kolozsvári piarista gimnázium kiváló előmenetelű növendéke. A kolozsvári országgyűlések légkörében ismeri meg a reformer politika irányelveit, s a feljegyzések szerint 1844 után mint jogakadémikus fiatalos hévvel s izzó forradalmisággal ad kifejezést gyűlöletének a jobbágyrendszerrel szemben. A fiatal joggyakornok feszült figyelemmel követi az 1846-os országgyűlés vitáit, s hévvel reagál a jobbágyügyek elodázását célzó minden reakciós kísérletre.

A kolozsvári jogakadémia elvégzése után Szebenbe megy gyakornoknak, de itt a szász patríciusok s a főkormányzók hazájában a jobbágyivadékok előtt minden felemelkedés lehetősége el volt zárva. Így csakhamar Marosvásárhelyre kerül, ahol a magyar kancellisták mellett mintegy 34 román jogász dolgozott Erdély különböző részeiből, köztük nem egy későbbi harcostársa: Al. Papiu-Ilarian, Amos Tordășianu, Vasile Fodor, Ilie Măcelaru, Samuil Poruțiu és mások.

A román és magyar kancellisták között szoros barátság és együttműködés alakul ki; a márciusi fiatalok pesti programja fellelkesíti a vásárhelyi fiatalokat is, Iancuék együtt ünnepelnek magyar barátaikkal. Megvan minden remény a szoros együttműködésre. A legtöbb erdélyi újság új korszak hajnalát, a Metternich-

féle rendszer, a gyűlölt abszolútizmus bukását, a „szabadság, egyenlőség és testvériség“ győzelmét látja a forradalmi eseményekben. Megkapóak e tekintetben George Barițiu szavai a *Foia pentru mînta, inimă și literatură* hasábjain: „1815-től Metternich politikája a jezsuitizmussal karöltve — mert még II. József halála után is sok követője és apostola maradt az országban a jezsuitizmusnak — mély álomban tart minden nemzetet. Ez a politika a románokkal szemben abban nyilvánult meg, hogy szemszúrásból 4—5 románt magas rangokba emelt, részint azért, hogy velük áltassa a románokat, részint pedig azért, hogy velük ijesztgesse a három kiváltságos nemzetet.“ Ugyancsak a *Foia* oldalain néhány nappal később Barițiu lelkesen üdvözli a pesti pontokat: „A tizenegy pontot illetően az erdélyi románok emelt fővel és Európa hallatára kijelentik és kinyilvánítják, hogy csak azokkal fognak tartani, akik megvédik és megvalósítják ezeket a szent emberi és politikai polgári jogokat. [...] Ezek a pontok [...] mindmegannyi axióma, s alkalmazzák bármelyik népre is, nem túrnek semmi vitát. Az említett pontok következtében összezűzódik valamennyi barbár, zsarnoki, elnyomó kiváltság.“

Az erdélyi konzervatív nemesség azonban elzárkózott a gyökeres változások gondolatától, és elsősorban a jobbágyfelszabadítást halogatta. Nem egy mai magyar történetész, elsősorban Trócsányi Zsolt, éppen a jobbágykérdés megoldásának halogatásában látja a későbbi nemzeti ellentétek kieleződésének okát. Még ha nem is hanyagolhatjuk el a sajátos erdélyi jogállásban rendkívüli élességgel felvetődő nemzeti ellentétek jelentőségét, mindenképpen számot kell vetnünk a parasztkérdés elsőrendű fontosságával. A nyugati megyékben (Arad, Bihar stb.), ahol a rendezett úrbérvíviszonyok közepette azonnal végrehajtották a jobbágyfelszabadítást, a nemzeti ellentétek távolról sem fajultak el annyira, mint az Erdélyi Nagyfejedelemség területén.

Érthető tehát, hogy az egyébként is zavaros jogállású erdélyi úrbér kérdésében mutatkozó halogató taktika eltávolította a jobbágysorból kikerült román értelmiséget, s mindenekelőtt a magát Horea unokájának valló Avram Iancu. A nemzeti kérdés így csakhamar egybefonódott a társadalmi kérdéssel.

Március 26-án Marosvásárhelyen Avram Iancu lakásán számos román ifjú gyűl egybe, s elhatározzák, hogy Szent Tamás vasárnapjára Balázsfalvára gyűlést hívnak össze. Ugyanakkor Abrudbányán egy másik fiatal, radikális forradalmár, a román—magyar együttműködés lelkes híve, a később tragikusan kivégzett Ioan Buteanu áll a mozgalom élére, ügyvéd barátjával, Petru Dobrával együtt. Buteanu felveszi a kapcsolatot a kolozsvári román fiatalok vezérével, a kisnemesi származású Francisc Micașsal is. E találkozón, amelyen Al. Papiu-Ilarian is részt vett, már körvonalazódik a románság társadalmi és nemzeti programja, mely társadalmi vonatkozásokban lényegében a pesti és pozsonyi határozatok alapján áll. Közben az Erdélyi Érchegeységben a parasztság egyre határozottabban követeli a jobbágytság azonnali megszüntetését, és e gyűléseken emelkedik ki Avram Iancu későbbi harcostársainak népes tábora.

A parasztkérdés megoldásának halogatása miatt egyre nyugtalanabb román fiatalság bizalma megrendül a magyar forradalom erdélyi vezetőiben, s így célkitűzése csakhamar közös nevezőre jut a román negyvennyolcasok Béccsel szimpatizáló csoportjával, amely mind a jobbágyfelszabadítás, mind a nemzeti szabadság megoldását a császári udvartól várta.

A történelem utólagos nagy vitáiban gyakran túlozták el egyik vagy másik fél taktikai hibáját vagy ideológiai rövidlátását. Ma már nem vitás, hogy a nézőpontok egyeztetése lehetetlen a kuszált és még száz év távlatából is nehezen áttekinthető erdélyi viszonyok alapos elemzése nélkül.

Az 1848 márciusa és májusa között kibocsátott különböző proklamációk, felhívások, újságcikkek nagyszerűen tükrözik e visszásságot, amelyben lassacskán mégis kikristályosodik egy kettős irányzat. Az erdélyi magyar forradalmárok csakis a magyar forradalommal való teljes együttműködésben, illetve a Magyarországgal való unióban látták a haladó erők összefogásának és a konzervatív erők, mindenekelőtt a Habsburg-abszolútizmus megtörésének lehetőségét. Ez az irányzat viszont csakis a nemzeti kérdés demokratikus megoldásával biztosíthatta a forradalmi erők együttműködését. Mivel ez nem következett be, a végsőkéig kiélezett társadalmi és nemzeti ellentétek következtében a románság a nemzeti egység jegyében az önálló cselekvés útjára lépett. „Ne hallgassatok, különben el vannak veszve a románok — írja A. Treboniu-Laurian Bălăşescunak Erdélybe. — Ezrenként gyűljetek össze. A zsarnokság bilincsei már lehullottak. Ne nyeljete... Egyesüljete, románok! ne legyetek többé elkülönítve. Miért vagytok olyan csendesek? Itt van az idő, most kell cselekedni!”

De az erdélyi nemesség éppen a tömegek cselekvésétől, a népmozgalmaktól rettegett a legjobban. „Sehol a világon demonstratiók úgy nem imponálnak mint nálunk, nemességnek úgy mint parasztnak. Csak a székelyekre ne agitálnának“ — írja br. Jósika Samu gróf Teleki erdélyi kormányzónak ezekben a napokban.

Az erdélyi parasztság nemzetiségre való tekintet nélkül gyűlölte az elavult jobbágyrendszert, az egész nemességet, s megelégtelve a taktikázást, a nyílt cselekvés, a robot és jobbágyszolgáltatások megtagadásának, a korábban elrabolt úrbéri földek visszafoglalásának útjára lépett.

Ilyen hangulatban került sor április 30-án az első, majd május 15—17-én a második balázsfalvi gyűlésre. Köztudomású, hogy a gyűlésen részt vett mintegy 40 000 paraszt (köztük számos magyar) hatalmas lelkesedéssel fogadta a Simion Bărnuţiu szerkesztette programot. Az események közismertek, az Avram Iancu vezette felkelés megértése végett azonban mégis tisztáznunk kell egyet s mást.

Mindenekelőtt megerősödött a parasztnak harca földesuraik ellen. Az erdélyi nemesség politikája viszont még tovább élezte az ellentéteket, jöllehet a románság közben a helyzet előnyeit felismerő Bécs politikája felé közeledett. A császári reakció nagyszerű taktikai érzékkel használta ki a parasztnozgalmakat a nemzeti ellentétek szítására is. Nem szabad felednünk, hogy a többségében román parasztsággal szemben a magyar nemesség karhatalma állt. Még ha el is túlozzák egyesek a szerencsétlen mihálcfalvi sortűz jelentőségét, mégis figyelembe kell vennünk azt a ravasz manőverezést, amellyel a reakció székely nemzetőröket uszítja a földfoglaló román parasztkra.

Az erdélyi országgyűlés a helyzet komolyságából adódóan végül is elfogadja a jobbágyfelszabadítást, de megszavazza az uniót, s nem veszi figyelembe a románok követeléseit. Ezt követi Teleki kormányzónak a szebeni Román Nemzeti Komitét feloszlató rendelete, ami tovább élezi a nemzeti ellentéteket. A kor hangulatára derít fényt számos korabeli feljegyzés, emlékirat. „Gondolatom szerint fájdalommal tapasztalom, hogy a nemes magyarság nagy hidegséget mutat a románok kérelme iránt — írja egy korabeli román értelmiségi. — A magyarok jól látják a románok nagy számát, s meggyőződhetnek a szászok mesterkedéséről, melyekkel fiataljainkat megrontani igyekeztek, s arra bírni, hogy a magyarok ellen ütközetre uszítsák a románokat, avval ámitván őket, hogy a magyarok egész román helységeket gyűjtanak fel, s öldösk lakóikat. Abból is meggyőződhetnek a nemes magyarok, mily nagy szeretettel és rokonszenvvel viseltetik a románság a magyarok iránt, hogy annyi megkísértett próbák után is a mai napig sem vehették arra a románokat a szászok, hogy tőlök a fegyvert elfogadják, jöllehet min-

dennap erőltetik, ezt pedig azon okból, nehogy kisebb gyanúra is okot szolgáltatassanak, mintha a románok ellenszegülni kívánnának a magyaroknak. S mindezeket a magyarok számba nem vették.“

Mi sem mutatja jobban, mint e levél, hogy a császári reakció milyen mesterien használta ki a nemzeti ellentéteket. A szerencsétlen mihálcfalvi sortűz bőven felnagyított híre aztán végleg elmérgesítette a helyzetet. A Román Komité szebeni ülésén a mérsékelt öregek és a nyugtalan fiatalok egymásnak tettek szemrehányást. Az egyik ortodox főpap a fiatalokat hibáztatta a mihálcfalvi eseményekért, mely szerint ezek vezették felre a parasztokat, hogy ne engedelmeskedjenek a felsőbb rendelkezéseknek. Iancu többekkel az ülésterem hátsó részében ült, s e szavakra nyomban felugrott, megragadta az öreg papot, és felelősségre vonta kijelentéséért.

Másnap már Iancu felkereste előbb Simion Bărnuțiu, majd George Barițiu, és kijelentette, összegyűjti fegyveres embereit, s megindítja a felkelést. A szavakat csakhamar tett követte. Iancu felhúzódott a havasokba, s harcostársaival, N. Corcheșel, I. Buteanuval, Simion Balinttal s a többiekkel együtt megkezdte a román parasztok felfegyverzését.

A császári reakció dörzsölhette kezét, elérte valódi célját, Jellasich a magyar forradalom ellen szervezkedett, a szerbek önálló vajdaságot követeltek, Hodzsával az élen a szlovákok is mozgolódtak, s a magyar kormány szerencsétlen nemzetiségi politikájának minden következményét Bécs mesterien használta ki, s közben maga is felkészült a magyar forradalom elleni támadásra.

A magyar kormány azonban e nehéz napokban is ügyetlenül kereste a közeledést az erdélyi románok felé, sőt a híres július 11-i Kossuth-beszéd nyomán meginduló sorozásnak megfelelően elrendelte Erdélyben is 8000 újonc állítását. A szász és román községek azonban be sem engedték a sorozó bizottságot, s ezért Lónán a katonaság ismét a román parasztokra lőtt.

Az ellentétek végképp elmérgesedtek, a falvakon a román parasztság fegyverkezett, a naszódi és orládi román ezredek a császáriak parancsnoksága alatt akcióba léptek, s a Román Nemzeti Komité összehívta a harmadik balázsfalvi gyűlést, melyen Avram Iancu már mintegy 6000 felfegyverzett paraszt kíséretében jelent meg. A több mint kéthetes gyűlés elhatározta az egész erdélyi románság felfegyverzését néptribunok vezetése alatt.

Igy vált a társadalmi és nemzeti kérdés meg nem oldása miatt Erdély polgárháború színterévé. E polgárháború mindkét részről súlyos áldozatokat követelt. Így vált vérengzések színterévé egyrészlől Szászrégen, másrészlől Nagyenyed környéke.

A Puchner tábornok vezette császári támadás kivédésére Agyagfalván a székeltek Berzenczey László vezetésével október 15-én gyűlésre jöttek össze, de hiába határozzák el a felfegyverzést, a császári erők támadása következtében Háromszék kivételével egész Erdély a császáriak kezébe került.

Közben az Erdélyi Érchegeységben Iancu vezetése alatt komoly román erők gyülekeztek. Bem győztes erdélyi hadjárata nyomán azonban a császári erők mindössze Dévát, Gyulafehérvárt, az aradi és temesvári várat tartották kezükben. A nemzeti kérdés demokratikus megoldásával és kellő taktikával a forradalmi magyar kormány még mindig megtalálhatta volna a kibéküléshez vezető utakat. E tekintetben kezességet jelentett Bem baráti állásfoglalása is a románok iránt. Figyelemre méltóak Bem békülékeny gesztusai. 1849. február 9-én Déván kelt levelében Solomon román prefektusnak nemcsak amnesztiát ígér, hanem egyenesen háláját fejezi ki: „Tudomásomra jutott — olvashatjuk az említett levélből —,

hogy a mostani időkben mint egy fegyelmezetlen néptömeg vezére, ön gondosan ügyelt a rendre s a rémtettek elkerülésére, s ezáltal kiérdemelte annak a környéknek a háláját, amikor arrafelé a legnagyobb szörnyűségek mentek végbe. Ezek folytán a magyar kormány nevében felszólítom, hogy a jövőben is kövessen el mindent a rend és közbiztonság fenntartása érdekében. Emiatt felruházom azon joggal, hogy önálló hadtestet alakítson, amelynek fenntartására a kormány fogja adni a szükséges pénzszerzéseket."

Sajnos, Bem reális érzékű politikáját keresztezte Csányi Lászlónak, Kossuth erdélyi kormánybiztosának működése, aki rögtönítélő bíróságok felállításával s a megtorlás fegyverével kívánt érvényt szerezni a magyar kormány tekintélyének. Bem viszont a román—magyar megegyezést nemzetközi vonatkozásában fogta fel, s ezért amnesztiarendeleetének megsértését látta Csányi működésében. Bem békítő törekvéseinek szellemében vette fel a kapcsolatot a Havasalföldről Szebenbe menekült Cezar Bolliackal s az unióbarát szász Anton Kurzeal is. Sajnos, a Csányi—Bem-féle elképzelések közül Kossuth inkább Csányi felé hajlott, s így a Bem diadalmas erdélyi hadjárata nyomán kialakult helyzetet politikailag nem sikerült kiaknázni. A magyar kormányon belül Szemerén és a külföldön diplomatáskodó Teleki Lászlón meg Pulszky Ferencen kívül nem volt olyan politikus, aki a románokkal való megbékélést a teljes nemzeti egyenlőség jegyében vizsgálta volna. Maga Kossuth is a feltétlen megadást erőltette, megfelelő amnesztia biztosítása mellett, a nemzeti autonómiát az alkotmányos szabadságjogok általános biztosításával megoldottnak vélte, s nem ismerte fel az Erdélyben kialakult reális tényt, a román nemzeti mozgalom legfőbb eredményét, a gyakorlatilag megvalósított román közigazgatást, az Avram Iancu vezette felfegyverzett önálló román haderőt.

Márpedig Iancu seregeit, amelyek a gyulafehérvári császári erőkre is támaszkodhattak, csak lazán körülkeríteni tudták, s a pacifikálással megbízott Csutak őrnagy csak kisebb csetepatéig jutott. Csutak felvette ugyan a kapcsolatot a román prefektusokkal, de tárgyalásai során helyzeténél fogva a megadás feltételein kívül egyébire nem szorítkozhatott. Az új helyzetben viszont a román parasztság mindinkább csatlakozott a császáriak korábbi ígéreteiben, s vezetőik is, elsősorban Avram Iancu és Buteanu, keresték a méltányos megegyezést a magyar kormánnyal.

A Debrecenben székelő magyar parlament román képviselői, Al. Buda, Ioan Dragoş és Sigismund Pop is egyengették a tárgyalások felé vezető utat. Kossuth végül is Dragoş belényesi román képviselőt bízta meg, hogy vegye fel a kapcsolatot Avram Iancuval; április 19-én Brádról találkozót kért Iancutól. Iancu Dragoş levelének vétele után Abrudbányán személyesen is találkozott Dragoşsal, és átvette tőle Kossuth levelét.

Soha a forradalom alatt kedvezőbb feltételek nem voltak a megegyezésre, mint ekkor. A tárgyalásokat mind Iancu, mind közvetlen harcostársai, Buteanu, Dobra, Vlăduţiu helyeselték, s ezt a május 5-én tartott topánfalvi népgyűlés is elfogadta.

A béketárgyalások csakhamar megghiúsultak Hatvani Imre őrnagy megmondhatatlan abrudbányai támadásának következtében, s kirobbant a testvérharc. Hatvani támadásának következtében az elfajuló harcok során odaveszett Abrudbánya és Verespatak polgári lakosságának zöme is, ugyanakkor a csúfosan megfutamított Hatvani bosszúból agyonlövete Dobrát, Józászhelyen pedig felakasztatta a román—magyar megbékélés legfőbb szószólóját, Buteanut.

Minden valamirevaló magyar történész elítélte Hatvani esztelen és semmivel sem indokolható cselekedetét. Tragikus végű támadása nemcsak meghiúsította a Iancu- és Kossuth-féle tárgyalásokat, de a forradalom legszerencsétlenebb napjait zúdította a vidék lakosságára, s politikailag a harcok tragikumán túlmenően a legsúlyosabb következményekkel járt, mert a császári erőkben korábban csalatkozott román parasztság és vezetői akarva, nem akarva a császári—cári erők szövetségének uszályában maradtak.

A hadügyminisztérium mit sem tudott Hatvani „örült csínyéről“, ahogyan Gelich tábornok nevezi emlékirataiban, sőt ellenzett mindenféle katonai akciót a tárgyalások alatt. Klapka ideiglenes hadügyminiszter, amikor az ügyről jelentést kapott, haragra lobbant és felkiáltott: „Azonnal parancsot kell küldeni Nagyváradra, hogy Hatvanit vasban küldjék ide. A semmirevalót azonnal föbe lövötem.“ Lefogatása után Hatvanitól azonnal jelentést kért, mely tele volt bombasztikus, felelőtlen kimagyarázkodással.

A Hatvani-féle támadás gátat vetett minden további békülési kísérletnek, mert teljes bizalmatlanságot keltett. Midőn Kemény Farkas június elején, sikertelen támadása után újabb béketárgyalásokat javasolt, Iancu válasza már csak egyértelmű lehetett: „Köztünk csak a fegyver dönthet.“

Kemény békekeresése érthetően zárt ajtókra talált, s a tovább erőltetett harcoknak újabb tragédia vetett véget. A pacifikálást erőltető magyar erők vereséget szenvedtek, s hősi halált halt a márciusi fiatalok lelkes szószólója, Iancu tisztelője, Vasvári Pál.

Az oroszok betörése és elönyomulása azonban új helyzetet teremtett. Avram Iancu világosan látta már az egymással szövetkezett császári—cári ellenforradalom következményeit Magyarország és Erdély valamennyi népére nézve. Midőn Simonffy ezredes Vaskóhról meleg hangú levelében a tárgyalások folytatásának lehetőségét keresi, Iancu hasonló tónusban válaszol: „Higgyétek el, testvérek, hogy mi nagyon világosan látjuk, és nagyon világosan hisszük, hogy ebben a két testvérházában a magyar nem beszélhet létről és jövőről a román nélkül, s a román sem a magyar nélkül... Mindkét oldalról látjuk, hogy a veszedelem közelről fenyeget bennünket, és mégsem tudunk megegyezni. [...] még agóniánkban sem tudunk közelebbről értekezni. Higgyék azonban, uraim, hogy felkelésünk nem Ausztria ámitására következett be (mint ahogyan Önök tévesen vannak értesülve), hanem felkeltett bennünket politikai nemzetiségünk el nem ismerése, az erdélyi magyar feudálisok és arisztokraták zsarnokságai és barbárságai...“

Nicolae Bălcescu, a lánglelkű forradalmár maga is mindent megtesz a közeledésért, egyengeti a tárgyalások útját a magyar forradalmi kormány és Iancu között. 1849. augusztus 3-án Iancu maga is semlegességet és fegyvernyugvást ígér a magyar kormány békeajánlatára. „A magyar kormány Bălcescu, a román emigráció megbízottja útján hozzánk juttatott békeajánlatát illetőleg sajnálkozásunkat kell kifejeznünk amiatt, hogy a jelenlegi körülmények között nem tárgyalhatjuk meg magyar testvéreinkkel a béke helyreállítását — írja Iancu. — A helyzet nagyon kritikus — folytatja a továbbiakban. — A magyar hadsereg távolodik, az oroszok hadereje pedig közeledik. Azután pedig nagyon nehéz volna, és időt venne igénybe, míg meggyőznők a népet, hogy megbékéljen önnel. Mégis, hogy meggyőzzük önököt a magyar nemzet iránt táplált testvéri érzületről, elhatároztuk, hogy e harcok egész ideje alatt semlegesek maradunk a magyar hadsereggel szemben, mi nem támadjuk meg, csak védekezni fogunk, ha minket támadás érne a részükről. Reméljük, hogy ezt a semlegességet respektálni fogja mind a magyar kormány, mind hadseregének vezetői.“

A Bálcescu-féle békitési akció maga is siettette a forradalmi magyar kormány nemzetiségi politikájának megváltoztatását. Maga Szemere miniszterelnök nyújtja be a magyar parlamentnek a nemzetiségi törvényt, az elsőt a maga nevében Európában, s ennek szellemében Szegeden végül is megszületik a „Projet de pacification“ és egy egyezmény a román légió felállítására.

A magyar kormány már Aradon székel, s Görgey Világos alatt kívánja összpontosítani erőit, hogy beékelve magát Haynau és Rüdiger közé, megkísérelje a lehetetlent. Bem Erdélyből menekül, Petőfi is elesett már, mikor Eftimie Murgu személyesen siet Iancu táborába, hogy hírül vigye a szegedi egyezményt. De ekkor már késő. 1849. augusztus 13-án Világos és Szöllös között Görgey hadtestje harc nélkül gúlába rakja fegyvereit. Pár nap alatt a császári és cári erők úrrá lesznek egész Erdélyen és Magyarországon egyaránt.

A nacionalizmus szította testvérharc igazi okát és magyarázatát a későbbi polgári történetírás nemegyszer félremagyarázta, s ez maga is hozzájárult a léghör mérgezéséhez. De 1848—1849 egyben tanulság is. Vasvári, Petőfi, Buteanu, Dobra, Dragoş s a jó szándékú forradalmárok áldozata mindenképpen tanulságot kell hogy szolgáltatasson a jövőnek is.

*

A forradalom leverése után az alig 25 éves román főparancsnok mint a császári—cári erők szövetségese tekinthetett törekvéseinek megvalósítása elé. A dilemma rendkívüli élességgel vetődött fel. Iancu sohasem bízott a bécsi udvar ígéreteiben, s már a március 4-i császári alkotmány világosan megmutatta, hogy Bécs nem törekszik a román nemzeti követelések teljesítésére. A Şaguna vezette román küldöttség sem tudott pusztá ígéreteknél többet elérni Bécsben. Közben a Iancu—Kossuth-féle tárgyalások megfelelő ürügyet szolgáltatottak Bécs számára, hogy a forradalom leverése után felszámolja a Iancu vezette mozgalmat. Haynaunak sikerült a románok lefegyverzése. A Iancu parancsnoksága alatt levő zarándi erők vonakodtak a fegyvert letenni. Iancu és Bécs között a konfliktus egyre erőteljesebben jelentkezett. Iancu bécsi útja sikertelenül végződött, s a balázsfalvi program nemzeti követeléseinek teljesítését Bécs előbb csak halogatta, majd nyíltan megtagadta.

Iancu csalódása és belső dilemmája most már teljessé válik. Visszavonul havasi népének körébe, s mint a parasztok legelőperének védelmezője, utolsó szalmaszálként, teljes belső meghasonlással eleget tesz barátai bizalmasának, hogy még egyszer megnyerje a császár bizalmát a románok iránt.

Ferenc József erdélyi útja alkalmával a Mócvidéken mindenütt maga Iancu szervezi a császár fogadtatását, kiváló szervezőképességével és a néptömegre gyakorolt befolyásával valóságos ünnepi körmenetet biztosít a császárnak, ő maga azonban mindvégig kerüli a személyes találkozást. Forradalmi eszméinek és a császári erőkkel való szövetkezésének ellentmondásai közepette még egyszer megkísérlé lojális ráhatással a császár engedékenységét megnyerni a román kérdésben. A bizalmatlanság és gyanakvás azonban mindenre rányomja bélyegét. Iancu nem hajlandó a személyes találkozásra, erre korábbi rideg bécsi fogadtatása, majd a fővárosból történt kiutasítása miatt minden oka megvolt.

Iancu tartózkodása, a császári kitüntetés visszautasítása most már nyílt okot szolgáltatott a császári abszolutizmus számára, hogy Iancut végképpen félreállítsa. Megindul ellene az intrikasorozat. 1852. augusztus 17-én letartóztatják, és csendőrszuronyok között Gyulafehérvárra kísérik. Pár napi fogvatartása alatt durván bántalmazzák, s ez megadja a végső lökést a teljes lelki és testi összeomlás felé.

1872 szeptemberében Tebeán (Cebén), Horea tölgyfája alatt helyezik örök nyugalomra.

Üstökösszerű élete nagy tanulság. Tiszta szándékának, forradalmi elveinek, ragyogó szervezőképességének nem kedvezett kora ellentmondásokkal tele világa. Akarata ellenére egy olyan szövetségben küzdött népe jogaiért, mely távol állott egész gondolkörétől. Valójában a márciusi fiatalok forradalmisága jellemezte. Szíve, lelke mélyén a magyar forradalom felé közeledett, de 1848 nemzeti szabadságeszméi s népe iránt érzett szeretete tragikus dilemma elé állította, Bálcescu viszont megfogalmazta a kiutat: „...a nemzeti szabadság nem jöhet a császári udvaroktól s az elnyomók és uralkodók könyörületéből, csakis az összes románok szoros szövetségéből, valamennyiük felemelkedéséből, szoros szövetségben az összes elnyomott népekkel.“

Arkossy István: Ballada